

“Meie koolis teevad tööd isegi taevatähed!”*

Nõo Keskkool valis endale võimekamaid õpilasi juba siis, kui paljud koolid sisseastumiskatsetest kuulnudki ei olnud. Nelikümmend aastat hiljem pakub Nõo Realgümnaasium ainukese maakoolina riigieksamites konkurentsi linnakoolidele.

Birgit Püve
birgit@ekspress.ee

“**M**õtle ise, mees! Koole on terve trobikond Tartus, kool on siinsamas Elvas – ja sa tahad teha veel ühe!? See ei ole reaalne!”

Tartumaal asuva Nõo 7klassilise kooli direktor **Kalju Aigro** oli juba mitmendat korda oma hullumeelse ideega haridusministeeriumis. 60ndatel, mil see jutt aset leidis, ei tundunud olevat vähimatki vajadust hakata andma keskkooli pisikeses Nõos. Kes tahavad edasi õppida, jõuavad sõita lähilinnadesse.

Tegelikult oli asi vastupidi. Mõnigi maalaps just ei jõudnud.

Ülevaalt vaadates kaob Nõo alevik põldude vahele. Rohelised siksakmetsad, lahmakad kollased lapid, pisikesed majatäpid nende ääres. Ja raudtee, mis nende täppide vahelt läbi läheb.

Ühes neist täppidest asub nüüd Eesti parim maakool. Aigrol õnnestus kasutada oma tutvusi nii, et Nõo põhikooli kõrvale tehtigi korralik keskkool.

Riigieksamite tulemuste järgi kergitab Nõo Realgümnaasium end Eesti gümnaasiumide tippkümnesse. Vapralt istub ta seal suurte linnahiiglaste kõrval.

Esimene arvuti N Liidus

Nõo Realgümnaasiumi tublide tulemuste valem on tegelikult üsna lihtne. Esiteks tulevad siia need, kes tahavad õppida. Teiseks – isegi nende seast valib kool välja andekamad.

Nõo gümnaasium ei ole kohalik, vaid riigikool, s.t lapsi saabub siia õpima üle Eesti. (Sarnaseid üldhariduskooli on Eestis kokku neli.)

Sisseastumistestid näitavad ära, kes vastavad kooli nõuetele ja kes võiksid siin ka edaspidi hakkama saada. Allahindlust ei tehta isegi kohaliku Nõo põhikooli õpilastele. Katseteta saavad sisse vabariiklikel olümpiaadidel osalenud ja väga heade hinnetega õpilased.

Esimene süvaklassi sai Nõo kool juba aastal 1964. Samal aastal sai Nõo esimese üldhariduskoolina terves N Liidus arvuti – see oli Ural 1. Sisuliselt sellest ajast on kool endale ise õpilased valinud.

“Omas koolis olin ma kõva käsi. Tai-bu. Aga Nõos olin ma keskmine... kolmemees!” ütleb kooli vilistlane, režissöör **Peeter Simm**. “Kogu see matemaatika kammis juba tol ajal pea sassi.” Kuigi Simm käis koolis aastakümneid tagasi, on kooli tase jäänud samaks: Nõkku saabudes ei pruugi varasemad kooli helged pead enam nii helged olla.

Jah, “tuleb keegi kuskilt Hiiumaalt, ja on sinust veel targem” (2002. aastal lõpetanud **Christian Johannes Kask**). Sellest hoolimata ütleb Simm: “Ma olen 52 aastat vana – aga ikka läheksin 9. klassi tagasi!”

Kuid Nõo kooli ei tule ainult väiksemate koolide kõige nutikamad. Igal aastal astub 10. klassi ka üks-kaks Tallinna õpilast.

Looduslikud teemandid

Kaks päeva enne kooliaasta algust valit-



Nõo Realgümnaasium

- 1 neljast üldharidust andvast riigikoolist
- 270 õpilast
- 210 neist elab internaadis
- 10. klassi on konkurss ühele kohale kolm inimest
- 1964 loodi esimesed süvaõppega klassid
- 1964 sai esimese üldhariduskoolina N Liidus endale arvuti
- 1998 lõpetas tegevuse lennundusklass

seb Nõo koolis vaikne ärevus. Aeg-ajalt vilksab kuskil mõni koristajatädi. Kee-gi sahistab üle linoleumpõranda. Kellegi kabinetis heliseb mobiil.

Praeguse direktori **Jaanus Järveoja** kabinet on tagasihoidlik. Kitsas. Midagi siin tuletab meelde nõukaaega.

Järveoja on direktoriametis olnud 13 aastat.

“Ka looduslik teemant võib tuksi minna – kui see satub oskamatu meistri kätte,” ütleb Järveoja. Lisaks sellele, et kool valib ise endale õpilased üle Eesti, ütleb ta, et ilma heade õpetajate – õigupoolest, kõigi töötajateta – poleks Nõo kool see, mis ta on.

“Päris eeltöö teevad meie eest ära muidugi põhikoolid. On paratamatu, et ärksamad liiguvad edasi.” 300st kandideerijast võetakse 10. klassi vastu 96 (neist vaid kümnekond on kohalikud). Ühele kohale kandideerib seega kolm inimest.

Kooli mentaliteet? Järveoja mõtleb: “Meil ei ole õppimine taunitav. (Paus) Aga ka seltsielu ei jää elamata!”

“Küsimus ei olegi tegelikult selles, et me saime mingeid aineid rohkem kui tavalises koolis, vaid see, KUIDAS neid aineid anti,” ütleb 1967. a lõpetanud **Toomas Tuula**.

“Meile õpetati inimeseks olemist mitte õpetaja poolt, vaid õpetaja kaudu” (1978. a lõpetaja **Kersiti Sildnik**).

Jaht õpetajatele

See, kuidas õnnestus Aigrol omal ajal meelitada pisikesse alevikku tööle nii

palju häid õpetajaid, see on peaaegu legendaarne.

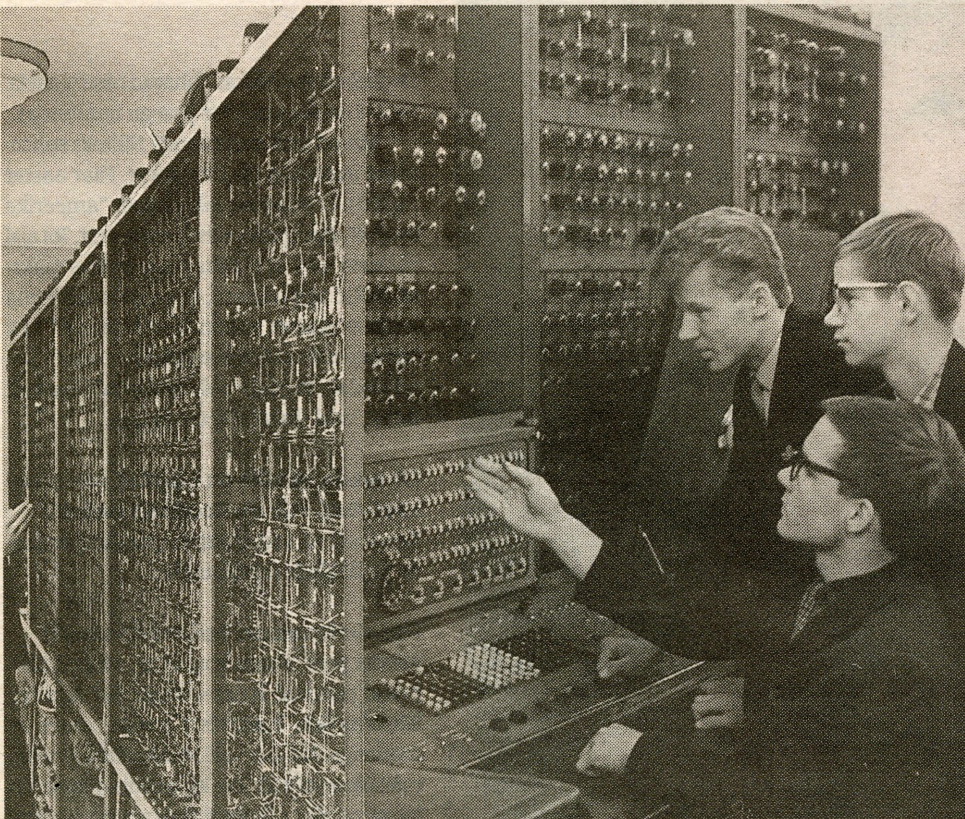
“Kui ma kuulsin kuskil, et keegi lahutab... No oli üks juhus, kus Viljandis üks õpetajate paar läks lahku. Mina lendasin kohale, ja pakkusin talle Nõos tööd. No õpetaja vaatas mind küll natuke imelikult... Aga nädala pärast oli ta minu kabinetis, puhas ülikond seljas.” Aigro räägib ohinal. Tal – kes ta ise oli Tartu ülikoolis õppinud – olid supersidemed Tartu ülikooliga. Ja ta tegi kõik – pakkus N Liidu ajal ei-tea-kust õpetajatele lisatasusid, korterit Nõos jne –, et saada endale ainult parimad. Mõnikord tekitas Aigro sellega ka peavalu lähikoolide direktoritele – kui jälle mõne õpetaja ära moosis.

Nüüd on direktor Järveoja kord teha kõik, et õpetajad siit ära ei läheks. (“Me just arutasime siin, et mida teha, kui bensiinihinnad muudkui tõusevad. Kuidas me oma õpetajaid kinni hoiame, kes autodega eemalt käivad?”)

Bullerby lapsed... internaadis

“Vana algklasside maja (nüüdseks küll maha põlenud) – ahjud, lahedad koolipingid, uunikumid Tootsi aegadest... Tädi **Nadja**, kes elas koolimajas ja oli nii koristajaks kui ka kütjaks; ja tema hobune. Kõik see meenutas kuidagi Bullerby lapsi ja nende-meie kooliskäimist.” Nii-moodi kirjeldab kooliaega 1988. a lõpetaja **Karin Kasemets**.

Teist sellist gümnaasiumi Eestis tegelikult ei olegi, kus nii paljud õpilased elavad suurema osa gümnaasiumi



PILDIKE KOOLIAJAST: Elektronarvutit Ural 1 demonstreerivad Noorte Hääle fotograafile õpilased Jaak Bergman (vasakult), Hannes Varblane ja Villu Praks. November 1965.

miajast internaadis. 270 gümnaasistist tervelt 210. Nii on enamiku Nõo gümnaasiumi õpilaste koolitee täpselt üks minut pikk (internaadimaja on koolimajaga kokku ehitatud).

Selle ajaga ei kasva kooli kasvandikud mitte ainult kokku, vaid paljudele selle elanikele on see läbi aegade kujunenud omamoodi "mõnusaks isolatsiooniks" muust maailmast, meeldivate kõrvalmõjudega:

- "Ühine eluase koolikaaslastega on eelduseks koolivaimu tekkele" (2002. aastal lõpetanud Christian Johannes Kask).

- "Linnas on palju rohkem ajaveetmisvõimalusi. Väikeses kohas nagu Nõos on vähem "kiusatusi". Lõpuks hakkad kas või igavusest õppima :)" (2004. a lõpetanud Priit Põld).

- "Ühikas elamise vajadus tingib teatud iseseisvuse ja otsustusvõime vajaduse" (1985. a lõpetanud Peeter Hendrikson).

Harjutused iseseisvaks eluks

Ja vähetähtis ei ole olnud, et internaadis sai "hullult palju nalja", tuleb meelde Peeter Hendrikson.

Ükskord üritasid poisid ühikatoas naerugaasi toota. "Tarvilik reaktsioon läks juba käima ja gaasi hakkas eralduma, aga meie vahtisime veel tõsisste nägudega ninaipidi juures. Siis läks äkki uks lahti, sisse astus poiste korruse kasvataja Kaido, kelle nägu läks kohe naerule ja kes teatas, et nüüd lähevad kõik meie vajalikud ained vetsupotist alla... Aga ettevalmistus oli meil muidu tasemel ja ainete hankimisega kõvasti vaeva nähtud."

Paljud internaadi lõbusad – ja riskantsed – seigad on seotud just pürotehniliste katsetustega. Nende katsetuste käigus on (kogemata) lõhatud isegi tüdrukute ühikatoa prügikast... Mida hiljem muidugi teiste poolt jäljendama hakati. Möödunud aastal võtsid aga abiturientid kätte, pakkisid asjad ja sõitsid nädalaks ajaks ilma õpetajatele midagi ütlemata suustama. See lõi koolis kõvasti laineid. Ja tarvitusele võeti muidugi ka "meetmed".

Jaanus Järveoja: "Mõnikord arvatakse, et meil on patsidega poiste kool. Et sellised arvutipoisid – patsidega poisid. Tegelikult on vastupidi." Need, kes oma

koolis võib-olla olid justkui tõrjutud, võivad siin tuule tiibadesse saada.

Mitmendat põlve nõokas

96st 10. klassi õpilasest lõpetab Järveoja sõnul umbes 85–90. Põhjused, miks lahkutakse, on mitmesugused. Mõned otsustavad seltskondliku elu kasuks internaadis; mõned ei ole harjunud elama kodust eemal, või õppima ema-isa sunnita; vahel on põhjused psühholoogilised – endised liidrid ei talu, kui nad jäävad ilma oma liidristaatest.

Aga need, kes lõpuni vastu peavad, nendele on ülikooli riiklik koht üldjuhul garanteeritud. Järveoja: "Treffneri kool Tartus on meie suurim konkurent nii enne kui ka pärast gümnaasiumi."

"Võib ka vist öelda, et peaaegu igas lennus on keegi, kelle ema või tädi – õdedest-vendadest rääkimata – on käinud samas koolis, olgugi et nad on pärit mujalt. See on omamoodi traditsioon, et kes siin on juba õppinud, saadavad siia ka oma lapsed."

On üks käibefraas, mida nõokad vahel siiani kasutavad:

*ülemaks kui hõbevara
kallimaks kui kullakoormaid
tuleb tutvust tunnistada. (K. Aigro)*

Silmas ei peeta aga ainult Aigro legendaarseid tutvusi. Vaid ka seda, et nõokaid võib leida eest igalt elualalt igalt poolt Eestist. Nõo keskkooli kasvandik, praegune Porkuni kooli direktor: "Nõokaks olemine on eriline. See on hea tunne, kui avastad seltskonnas mõne nõoka."

* * *

Nõo keskkooli "välja kaubelnud" Kalju Aigro on praegu 84 aastat vana.

"Meie koolis pidid olema kõige targemad õpilased. Ja õpetajad! Mõelge ise, lapsevanem paneb oma kõige kallima meie kooli õppima. Milline vastutus, kui ta nüüd ülikooli sisse ei saa."

Kas tase on Aigro arvates jäänud püsima? "Nõo kool ei ole mitte ainult ainuke maakool, mis suudab rinda pista suurte linnakoolidega, vaid – pange tähele! – ta suudab neid ka võita."

Aigro peab silmas matemaatika riigieksam viimaseid tulemusi.

** Ühe matemaatikaõpetaja sõnad klassi helgeimale peale, kellel kodutöö tegemata.*